

SÖDERBYBLADET

Nr 5 Årgång 8 maj 2008 ISSN 1459-8498 Ansvarig utgivare: Södra Vallgrund byaråd rf.

FEST PÅ LOKALIN

Styrelsen i UF Havsbandet gjorde en gallup i början av året och sökte aktiva medlemmar som den kan kalla in som talkoarbetare då egna krafter och händer inte räcker till. Till vår stora glädje fick vi många svar, och en lördagkväll i mitten av april samlades vi alla 50, dvs inklusive respektive och familjemedlemmar, till ett gemensamt tillfälle för att planera verksamheten.

Styrelsen hade ordnat med mat och dryck och vi sjöng snapsvisor, åt prinsesstårta och lekte levande charader i juniorversion. Senare på kvällen, efter att vi avklarat Medelhavsbuffén, efterrätten, verksamhetsplaneringen och alla handa programpunkter sjöng vi karaoke. Tänk så trevligt man kan ha, bara man är på rätt plats vid rätt tillfälle. Även om vi nu var 50 personer som deltog första gången, betyder inte att inte du också ryms med, ta kontakt om du har tid och lust att delta i diverse uppgifter i talkoanda. Ju fler vi är, desto lättare blir det att fördela (och klara av) arbetsuppgifterna.

Tack till alla inblandade för en trevlig lördagkväll, det där skall vi göra om!

Monika Nissander

TELEFONHISTORIA

"Telefon till Replot skärgård har länge varit ett fromt önskemål" rapporterar en Replotbo till Vasaposten 13 mars 1912. Skribenten trodde att förhoppningarna om telefon skulle infrias inom kort.

Några för telefonfrågan intresserade personer hade gjort en grundlig utredning och ett kostnadsförslag. Undervattenskabel mellan Replot och fastlandet skulle komma att kosta ca 2000 mark. Luftledningarna från en telefoncentral i Replot till Vallgrund och Björkö beräknades kosta 1500 mark. Sammanlagda kostnader var alltså 4 500 mark och man skulle anhålla om ett statsbidrag om 3000 mark (den tidens finska mark).

Projektet togs upp på kommunalstämma och godkändes i positiv anda. Kommunalnämndsordförande Emil Björkas och postexpeditionsföreståndare Hugo Sjöberg valdes att föra ärendet vidare, utverka statligt stöd och anhålla om koncession (tillstånd) för telefoninrättning. Äntligen skulle skärgården få telefonförbindelse. Emellertid fanns "vrångt och avogt folk" som "ett vanliheiten" också denna gång inlämnade besvär. Eftersom det var rysk överhet i Finland gick besväret till Guvernören och sedan vidare till Senaten.

Besväret förkastades 1913, men ärendet togs inte upp i kommunalstämman innan Första världskriget (1914 – 1918) utbrutit. Telefon till Replot förblev "ett fromt önskemål".

Telefonfrågan fick dock en annan vändning på grund av ryska arméns åtgärder. Ryssarna befarade invasion av tyska trupper och antog att Sverige skulle gå med i kriget på Tysklands sida. Därför skärptes övervakningen i skärgården. Flera bevakningsfartyg patrullerade vid öppet vatten och beridna trupper kunde användas vintertid. Smugglare och flyktingar efterspanades och även fiskare trakasserades.

Ryssarna byggde i skyndsam ordning bevakningsstationer på Bredskär, Trutören, Klobbskat och Finnhamnen i Björkö. En undervattenskabel lades ut mellan Alskat och Replot och därifrån byggdes en luftledning till Bredskär. Till Klobbskat lades en undervattenskabel från Bredskär.

Vaktmanskapet på Bredskär och Klobbskat togs till fånga på morgonen 28.1.1918, likaså en rysk officer som var inkvarterad hos Herman Holmlund (Svarvaris Herman). Övriga ryska truppstyrkor hade tydligen lämnat orten.

På Mattisback, till vänster om uppfarten till Fogelbergs, fanns en bondstuga där en rysk truppstyrka var inkvarterad 1917-1918. Ryssarna hade flera hästar, berättas det. Pojkarna som bodde i närheten var ofta inne hos de vänliga och sällskapliga ryssarna och roade sig med kortspel.

Dessa ryssar omtalas inte i samband med att övriga ryska avdelningar kapitulerade 28 januari 1918.

Tydligen hade de avlägsnat sig tidigare från Vallgrund men hade lämnat kvar bl.a. en liten telefoncentral.

Möjligen har denna ryska avdelning haft som huvuduppgift att bygga telefonförbindelsen Replot – Bredskär – Klobbskat under år 1917 och hade fullgjort uppdraget i januari 1918 och därefter avtågat. Den lilla telefoncentralen med 6 anslutningar på Mattisback kan ha varit avsedd för telefonförbindelse till ytterligare bevakningsstationer. Telefoncentralen blev krigsbyte för vallgrundborna när ryssarna avlägsnat sig. Centralskåpet placerades hos Lina och Anders Åström (Jockas). Den av ryssarna byggda telefonledningen till Replot och troligen också till Vasa var användbar.

Söderbys drog telefonledningar till Jockas, kopplade ledningarna till centralskåpet och fick telefonförbindelse med omvärlden flera år tidigare än de andra byarna, vilket framgår av abonnenternas nummer i Vallgrundcentralen:

Nr 1 Huvudledning till Replot
Nr 2 Alfons Stolpe 2 ringn. Ernst Nyberg
Nr 3 Karl Hägglund (Verner Stolpe)
Nr 4 Anders Johan Berg (Torsten Berg)
Nr 5 Olof Söderholm 2 ringn. Frans Westergård
Nr 6 Evert Back 2 ringn. Sigurd Öster
En central för 10 linjer torde ha anskaffats ganska snart och Södra Vallgrund höll sig fortfarande i täten:

Nr 7 Sigurd Vestergård
Nr 8 Norra Vallgrund andelslag
Nr 9 Södra Vallgrund Handelslag
Nr 10 Johannes Backman
Nr 11 Sigurd Sandvik 2 ringn. Albert Björkbacka.

Telefoncentralen sköttes av Lina Åström och hennes familj ända till år 1941. Abonenternas antal ökade oavbrutet. När telefonledningen till Brändövik blev klar år 1936 ökade samtalen som skulle expedieras ytterligare. Sigurd Hägglund och Abraham Rönnkvist på Karlsö utnyttjade telefonstolparna från Brändövik för anslutning till centralen i Södra Vallgrund. Var ledningen drogs mellan Jockas och Brändövik är inte klarlagt.

Telefoncentralen skulle vara stängd mellan kl. 21 på kvällen till kl. 7 på morgonen. Militären på Fort Sommarö respekterade inga begränsningar under krigstiden. Påringningar nattetid var mycket störande. Det blev ohållbart för familjen Åström att sköta centralen och samtidigt bedriva jordbruk och boskapsskötsel.

Slutligen åtog sig Herman och Hilda Bengtas på Nissback i Norra Vallgrund att ta hand om centralen, som då hade nära 100 abonnenter. Replot kommun som då ägde telefoninrättningen, erbjöd Lina Åström en telefon gratis som avskedsgåva men hon vägrade ta emot den. Hon avskydde allt som hade med telefon att göra.

En ny linjegata med kraftiga stolpar parvis, förenade med ca 150 cm långa plankor i tre våningar, byggdes 1941. På plankorna var isolatorer av porslin fästade.

De stabila stolparna var inte tryckimpregnerade men höll ändå till 1960-talet, då en häftig storm gjorde att alla stolpar mellan centralen på Nissback och Basskatan brast vid markytan. De oisolerade ledningarna trasslades ihop och telefonförbindelsen från Södra Vallgrund var avbruten.

Vasa Telefon ingrep och lade tillfälligt ut en telefonkabel med många trådar på marken, eftersom tjälen hindrade grävningsarbete. Ganska snart hade Södra Vallgrund telefonkontakt med omvärlden igen.

Sjöfartsstyrelsen hade år 1923 övertagit den ryska telefonkabeln mellan Replot och fastlandet och krävde att Replot kommun skulle stå för huvudledningar Replot – Vallgrund – Brändövik och Replot – Björkö, jämte telefoncentraler.

Redan år 1912 hade man beslutat anhålla om koncession (tillstånd) att dra telefonledningar i Replot kommun men först år 1927 beviljades kommunen koncession för telefonledningar från Vasa till Vallgrund och Brändövik samt ledningen Replot till Björkö, sammanlagt 71 km och därtill högst 10 km enskilda ledningar.

Vi vet inte om söderbys redan år 1918 kopplade sina första telefoner till centralen som erövrats av ryssarna, men klart är att Södra Vallgrund hade telefontrafik utan statligt tillstånd i många år.

Huvudledningen Vallgrund–Brändövik hade Nr 12. Abonnenter med högre nummer än så, tillkom efter att kommunen övertagit telefonväsendet. År 1928 var abonenternas antal i Replot

kommun 38, varav nära hälften i Södra Vallgrund!

Telefonkatalogen 1949 – 1950 upptar 55 abonnenter i Södra Vallgrund och 46 abonnenter i Norra Vallgrund eller sammanlagt 101 abonnenter vid Vallgrund telefoncentral. 1952 var det 104 abonnenter i Vallgrund, 76 i Replot, 50 i Björkö och 29 i Brändövik.

Replot kommunala telefoninrättning indrogs på 1960-talet, då Vasa Telefonbolag automatiserade ledningsnätet. Abonnenterna måste köpa nya telefoner, sluta ett hyresavtal med Vasa Telefon eller köpa en telefonaktie som år 1969 kostade 80 mark.

Karl Nybo byggde ett hus för en automatisk telefoncentral på det ställe där telefonmasten sedan restes. Att den redan har rivits och ersatts av en ännu högra mast vid Lotsvägen, visar att telefonväsendet fortfarande utvecklas snabbt.

Det var ständigt problem med gamla tiders telefonledning som inte var isolerade. De tójde sig i värme men spändes vid sträng köld och kunde brista. I allmänhet hängde de löst och fastnade då ihop med varandra. Då någon ringde på, kunde signalen gå fram till flera telefoner.

Torsten Berg berättade en gång, hur han beställt ett rikssamtal till Helsingfors. Han väntade länge på samtalet, men när man från centralen meddelade att samtalet var kopplat, hörde han svagt en röst i Helsingfors men starkt en bekant person i närheten som ropade: Hallå, hallå, hallå! Torsten sade "Du måst va tyst nu, då ja talar till Helsingfors!" "Int ska du tråo, he du

fåår me tyst så de iutan viidare!" ropade den kända rösten ännu starkare. Hur Torsten klarade av situationen, förtäljer historien inte.

Josef Lindgrén

EXAMEN

I senaste nummer av Söderbybladet under rubriken Examen hade ett ord, fallit bort. Nämligen ordet magister framför examen. Den riktigt korrekta benämningen är att **Ellinor Hjerpe** den 28.03.08 avlade politices magisterexamen vid Ekonomisk-Statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi. Hon hade informationsförvaltning som huvudämne och historia som biämne.

Redaktörerna beklagar misstaget

SÄLLSYNT FÅGEL

Sigurd Söderström såg två ringtrastar 21.5. Ringtrasten är sällsynt häromkring, den häckar i Lappland, ungefär 100-200 fågelpar per år.

BYARÅDET TACKAR!

Alla aktiva bybor som ställde upp på städtalkot som ordnades!

SÖDERBYBLADET

Monika Nissander (redaktör)

Bråthagavägen 23 A
65930 SÖDRA VALLGRUND
Tfn 040-5867958

e-post: monika.nissander@netikka.fi

Minna Aro (layout)

e-post: maro@abo.fi